

აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი „სახელმწიფოებისა და მათი ქონების იურისდიქციული იმუნიტეტების შესახებ“ გაეროს კონვენციის (გაეროს კონვენცია) თანახმად სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულების პროცესში

სტატია შეეხება გაეროს კონვენციის თანახმად სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან მიმართებით სახელმწიფო იმუნიტეტის საკითხის შესწავლას. სტატიაში განხილულია გაეროს კონვენციის ეფექტიანობა სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ შიდა და საერთაშორისო კანონმდებლობის ფონზე. სტატიაში, აღნიშნული თემატიკის ფარგლებში, გაანალიზებულია ანგლო-ამერიკული, ფრანგული და შვეიცარიული სამართლის ნორმები.

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფოს წინააღმდეგ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულება, გაეროს კონვენცია, აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი.

1. შესავალი

საერთაშორისო საარბიტრაჟო დავის განხილვის საბოლოო მიზანია მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა და აღსრულება.¹ თუმცა სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების პროცესში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბარიერი სახელმწიფო იმუნიტეტია.²

გასულ საუკუნეში სახელმწიფოთა მზარდმა მონაწილეობამ კომერციულ საქმიანობაში, წარმოშვა რიგ ქვეყნებში ისტორიულად ჩამოყალიბებული აბსოლუტური იმუნიტეტის პრინციპის გადახედვის აუცილებლობა³ და შეზღუდული სახელმწიფო იმუნიტეტის დოქტრინის განვითარება, რომელიც გაიზარა სახელმწიფოთა უმრავლესობამ და რამაც ასახვა ჰპოვა მათ შიდა კანონმდებლობასა და სასამართლო პრაქტიკაში.⁴ აბსოლუტურისგან განსხვავებით, შეზღუდული სახელმწიფო იმუნიტეტის დოქტრინა ერთმანეთისგან განასხვავებს სახელმწიფოს არასახელისუფლებო – *jure gestionis* და სახელისუფლებო – *jure imperii* ქმედებებს და მხოლოდ ამ უკანასკნელის შემთხვევაში ანიჭებს სახელმწიფოებს იმუნიტეტს.⁵ შეზღუდული სახელმწიფო იმუნიტეტის დანერგვით საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების პროცესში გარკვეულწილად გადაიჭრა იურისდიქციისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის საკითხი, თუმცა, აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი ისევ რჩე-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, ამავე უნივერსიტეტის მონვეული ლექტორი.

¹ *Bishop D.R., Crawford J. R., Reisman W. M., et al, (eds), Foreign Investment Disputes: Cases, Materials and Commentary, 2nd ed., Kluwer Law International, 2014, 1177.*

² *Blackaby N., Partasides C., Redfern A., Hunter M., Redfern and Hunter on International Arbitration, 6th ed., Oxford, 2015, 654.*

³ *Shaw M. N., International Law, 5th ed., Cambridge, 625.*

⁴ იხ. *Fox H., International Law, Evans M. D., (ed), 2nd ed., Oxford, 2006, 368; Shaw M. N., International Law, 5th ed., Cambridge, 630-63.*

⁵ ბრაუნლი ი., საერთაშორისო საჯარო სამართლის პრინციპები, *კუკულავა გ., მეუნარგია ს., სირაძე ე., გლურჯიძე ე.* (მთარგმნელები), *ხიდაშელი თ.*, (რედ.), მე-7 გამოც., თბ., 2010, 358.

ბა „უკანასკნელ ბასტიონად.“⁶ საქმეს ართულებს ისიც, რომ როგორც „უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების შესახებ“ 1958 წლის ნიუ იორკის კონვენციის (შემდგომში – ნიუ იორკის კონვენცია),⁷ ისე საინვესტიციო დავების მოგვარების საერთაშორისო ცენტრის კონვენციის (შემდგომში – ICSID კონვენცია)⁸ თანახმად, აღსრულებს ისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის საკითხი ადგილობრივი კანონმდებლობის მიხედვით უნდა გადაიჭრას.⁹

სახელმწიფო იმუნიტეტის დოქტრინის მიმართ არსებული განსხვავებული პრაქტიკის აღმოფხვრის ერთ-ერთი გზა სამართლებრივად მხოტავი წესების შემუშავება და კოდიფიკაციაა, რომელიც ინკორპორირებული იქნება ეროვნულ კანონმდებლობაში, ან პირდაპირ გამოიყენება ეროვნული სასამართლოების მიერ როგორც შიდა კანონმდებლობა.¹⁰ 2004 წლის გაეროს საერთაშორისო „კონვენცია სახელმწიფოების და მათი ქონების იურისდიქციული იმუნიტეტების შესახებ“¹¹ (შემდგომ – გაეროს კონვენცია), სწორედ ასეთი მცდელობის მაგალითია და მნიშვნელოვანი ნაბიჯი სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ საერთაშორისო სამართლის ჰარმონიზაციის პროცესში.¹²

გაეროს კონვენცია, მართალია, იგი ჯერ კიდევ არ არის ძალაში შესული,¹³ მაინც დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან იგი პირველი უნივერსალური საერთაშორისო კონვენციაა სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ.¹⁴ ნიშანდობლივია, რომ გაეროს კონვენციით გათვალისწინებული შეზღუდული სახელმწიფო იმუნიტეტის დოქტრინა და სახელმწიფო იმუნიტეტით დაცვისგან გამონაკლისები გათვალისწინებული და მიღებულია რიგ სახელმწიფოთა კანონმდებლობასა და სასამართლო პრაქტიკაში.¹⁵ მაგრამ გაეროს კონვენციით შემოთავაზებული სახელმწიფო იმუნიტეტის რეგულირების მექანიზმიც არ არის სრულყოფილი და რიგ საკითხებთან მიმართებით ბადებს კითხვებს.

სტატიის მიზანია შედარებითი ანალიზის საფუძველზე საერთაშორისო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულების კონტექსტში განსაზღვროს აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის, როგორც სამართლებრივი პრობლემის არსი, მისი მარეგულირებელი სამომავლო კანონმდებლობის შესაქმნელად. აღნიშნული საკითხი აქტუალურია საქართველოსთან მიმართებითაც. მართალია, საქართველო არ არის გაეროს კონვენციის წევრი, მაგრამ ქვეყანას არც სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ კანონმდებლობა აქვს მიღებული და, შესა-

⁶ *Ostrander J.*, The Last Bastion of Sovereign Immunity: A Comparative Look at Immunity from Execution of Judgement, *Berkley Journal of International Law*, Vol. 22, 2004, 541-582.

⁷ United Nations Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (“The New York Convention”), 330 UNTS, 1958, 38.

⁸ Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Other States (“ICSID Convention”), 575 UNTS, 1965, 159.

⁹ ICSID Convention, 575 UNTS, 1965, 194, Art. 54.3; The New York Convention, 330 UNTS, 1958, Art. 3.

¹⁰ *Fox H. QC., Webb Ph.*, The Law of State Immunity, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 287

¹¹ United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property of 2004 (UN Convention), UN General Assembly, A/59/508, 02/12/2004, https://treaties.un.org/doc/source/RecentTexts/English_3_13.pdf [17.06.2022].

¹² *Fox H. QC., Webb Ph.*, The Law of State Immunity, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 287

¹³ კონვენცია მხოლოდ 22 სახელმწიფოს მიერაა რატიფიცირებული და 28 სახელმწიფოს მიერ – ხელმოწერილი. ძალაში შესასვლელად კონვენციის რატიფიცირება სულ მცირე 30 სახელმწიფომ უნდა მოახდინოს. იხ. UN Convention, 575 UNTS, 1965, Art. 30.

¹⁴ *Fox H.*, *International Law, Evans M. D.*, (ed), 2nd ed., Oxford, 2006, 367.

¹⁵ იქვე, 368.

ბამისად, მნიშვნელოვანია განისაზღვროს ის ძირითადი საკითხები, რომელიც საქართველოში სახელმწიფო იმუნიტეტით დაცვის რეგულირების პროცესს შეუწყობს ხელს სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებისას.

2. აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი

გაეროს კონვენცია იურისდიქციისგან სახელმწიფო იმუნიტეტსა და აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტზე განსხვავებულ სამართლებრივ რეჟიმებს აწესებს, რითაც პირდაპირ ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ იურისდიქციისგან იმუნიტეტით დაცვაზე სახელმწიფოს მიერ უარის თქმა არ გულისხმობს მის თანხმობას სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანამდე ან/და გამოტანის შემდეგ გამოსაყენებელ იძულებით ღონისძიებებზე.¹⁶

აღსანიშნავია, რომ გაეროს კონვენციაში „იძულებითი ღონისძიებების“ ცნება მოცემულია ზოგადი ტერმინის სახით და მის ქვეშ არ მოიაზრება რომელიმე ქვეყნის კანონმდებლობაში გამოყენებადი კონკრეტული იძულებითი ღონისძიება.¹⁷ რადგან იძულებითი ღონისძიებები მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისგან სახელმწიფოთა პრაქტიკის მიხედვით, რთული, თუ არა შეუძლებელი, იქნებოდა ისეთი განსაზღვრების მოძებნა, რომელიც მოიცავდა ყველა სამართლებრივ სისტემაში არსებულ იძულებით ღონისძიებებს. შესაბამისად, კონვენციის ავტორებმა საკმარისად მიიჩნიეს ყველაზე ადვილად გასაგები და პრაქტიკაში დამკვიდრებული იძულებითი ღონისძიებების ისეთი სახეები მოეყვანათ მაგალითის სახით როგორცაა: ყადაღა, დაპატიმრება/დაკავება და გადაწყვეტილების, მათ შორის, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების, აღსრულება.¹⁸

აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის რეგულირებისას გაეროს კონვენცია ადგენს ზოგად წესს, რომლის თანახმადაც, არცერთი ზემოხსენებული იძულებითი ღონისძიება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას სახელმწიფოს ქონების მიმართ სხვა სახელმწიფოს სასამართლოს საქმისწარმოებასთან დაკავშირებით როგორც სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე, ისე სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ.¹⁹ აქვე გაეროს კონვენცია ჩამოთვლის აღნიშნული ზოგადი წესიდან გამონაკლისებს, რომლებიც დაკავშირებულია ა) აღნიშნული ღონისძიებების გამოყენებაზე სახელმწიფოს პირდაპირი ფორმით გამოხატულ თანხმობასთან,²⁰ ბ) სახელმწიფოს მიერ აღნიშნული სასამართლოს საქმისწარმოებაზე სასარჩელო მოთხოვნის დაკმაყოფილების მიზნით ქონების გამოყოფას ან მიკუთვნებასთან,²¹ და გ) როცა დადგენილია, რომ ქონება უშუალოდ გამოიყენება, ან განკუთვნილია გამოსაყენებლად სახელმწიფოს მიერ სახელმწიფოებრივი არაკომერციული მიზნებისგან განსხვავებული მიზნებისთვის და ქონება იმყოფება ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე.²² პირველი ორი გამონაკლისი საერთოა სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე და გამოტანის შემდგომ გამოყენებად იძულებითი ღონისძიებებისათვის, ხოლო მესამე

¹⁶ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Art. 20.

¹⁷ Draft Articles on Jurisdictional Immunities of States and their Property, with Commentaries by International Law Commission (ILC Commentary), Yearbook of the International Law Commission, Vol. 2, Part 2, 1991, 55.

¹⁸ ILC Commentary (1991), 55-56.

¹⁹ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Arts. 18, 19.

²⁰ იქვე, Art. 19 (a).

²¹ იქვე, Art. 18 (b), Art. 19 (b).

²² იქვე, Art. 19 (c).

გამონაკლისი შეეხება მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანის შემდგომ აღსრულების ღონისძიებებს.²³

2.1. იმუნიტეტზე უარი

აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი ისევე, როგორც იურისდიქციისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი, არ არის აბსოლუტური და სახელმწიფოს შეუძლია მასზე უარი განაცხადოს.²⁴ გაეროს კონვენცია წევრ სახელმწიფოს აძლევს უფლებას მხოლოდ პირდაპირი ფორმით გამოხატოს თანხმობა იძულებით ღონისძიებების გამოყენების თაობაზე მხოლოდ იმ ფარგლებში რაც დადგენილი იქნება: ა) საერთაშორისო შეთანხმებით; ბ) საარბიტრაჟო შეთანხმებით ან სხვა წერილობითი კონტრაქტით; ან გ) მხარის მიერ სასამართლოს წინაშე ზეპირი განცხადების გაკეთებისას, ან წერილობითი კომუნიკაციით, მხარეთა შორის დავის წარმოშობის შემდეგ.²⁵ აღნიშნული შეეხება როგორც სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე, ისე სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ გამოყენებად იძულებით ღონისძიებებს.²⁶

აღსანიშნავია, რომ პირდაპირი ფორმით თანხმობა შეიძლება გაცხადებულ იქნას სახელმწიფოს მიერ როგორც იძულებით ღონისძიებებთან, ისე ქონებასთან დაკავშირებით, ან ორივესთან ერთად. ამასთან, თანხმობა შეიძლება იყოს როგორც ზოგადი ხასიათის, ისე კონკრეტულ იძულებით ღონისძიებებთან ან/და ქონებასთან მიმართებით გაკეთებული.²⁷

სახელმწიფოს შეუძლია აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტზე თანხმობის გამოხატვა მხოლოდ საერთაშორისო შეთანხმებით, ან საარბიტრაჟო შეთანხმებით ან წერილობითი კონტრაქტით.²⁸ რაც შეეხება დავის წარმოშობის შემდეგ სასამართლოს წინაშე განცხადების გაკეთებას ან წერილობით შეტყობინებას, საერთაშორისო სამართლის კომენტარებში აღნიშნულია, რომ მას შემდეგ რაც სასამართლოში საქმისწარმოება დაიწყება, სახელმწიფო იმუნიტეტზე თანხმობის გამოხატვა დაუშვებელია.²⁹

აღსანიშნავია, რომ გაეროს კონვენცია აღსრულებისგან, ისევე როგორც სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებებისგან იმუნიტეტთან დაკავშირებით რეგულირებით უფრო ახლოსაა გაერთიანებული სამეფოს კანონთან „სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ“³⁰ (შემდგომში – გაერთიანებული სამეფოს კანონი) და სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ ევროპულ კონვენციასთან (შემდგომში – ევროპული კონვენცია),³¹ ვიდრე ამერიკის შეერთებული შტატების (შემდგომში – აშშ) კანონთან „უცხოური სუვერენული იმუნიტეტების შე-

²³ იქვე, Arts. 18, 19.

²⁴ Gerlich O., State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achille's Heel of the Investor-State Arbitration System?, The American Review of International Arbitration, Vol. 26, №1, 2015, 65.

²⁵ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Arts. 18 (a), 19 (a).

²⁶ იქვე.

²⁷ ILC Commentary (1991), 58.

²⁸ იქვე.

²⁹ იქვე.

³⁰ The United Kingdom State Immunity Act of 1978 (SIA), 17 ILM 1123 (1978).

³¹ European Convention on State Immunity of 1972 (European Convention), ETS 74, 11 ILM 470 (1972); იხ. ასევე, Reinisch A., European Court Practice Concerning State Immunity from Enforcement Measures, European Journal of International Law, Vol. 17, 2006, 805.

სახებ³² (შემდგომში – აშშ-ს კანონი). კერძოდ, გაერთიანებული სამეფოს კანონის მსგავსად, გაეროს კონვენციით იძულებითი ღონისძიებების გამოყენების თაობაზე თანხმობა პირდაპირ უნდა იყოს გამოხატული, თუმცა შესაძლებელია ზეპირი ფორმითაც, გაერთიანებული სამეფოს კანონისა და ევროპული კონვენციისგან განსხვავებით, რომელთათვის თანხმობის წერილობითი ფორმა აუცილებელი მოთხოვნაა.³³ ამასთან სამივე აქტის აღსასრულებლად შეიძლება მიექცეს ქონება, რომელიც კომერციული მიზნით არ იყო გამოყენებული,³⁴ მაშინ, როცა აშშ-ს კანონით აღსრულებისგან იმუნიტეტით დაცვაზე სახელმწიფოს პირდაპირი ან ნაგულისხმევი (გარდა სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებებისგან იმუნიტეტის შემთხვევაში, როცა თანხმობა მხოლოდ პირდაპირი ფორმით უნდა იყოს გამოხატული)³⁵ უარის შემთხვევაში, აღსრულება დასაშვებია მხოლოდ იმ ქონებაზე, რომელიც კომერციულ საქმიანობაშია გამოყენებული.³⁶

2.2. სახელმწიფოს მიერ სარჩელის დაკმაყოფილების მიზნით სახელმწიფო ქონების გამოყოფა

გაეროს კონვენცია აღსრულებისგან სახელმწიფოს იმუნიტეტით დაცვას გამორიცხავს ასევე სახელმწიფოს მიერ სასამართლოს საქმისწარმოებაზე სასარჩელო მოთხოვნის დაკმაყოფილების მიზნით ქონების გამოყოფისა ან მიკუთვნების შემთხვევაში.³⁷ ქონების გამოყოფა ან მიკუთვნება გულისხმობს, რომ სახელმწიფომ ვალების გადახდის მიზნით მოახდინა ქონების იდენტიფიცირება.³⁸ აღნიშნული შეიძლება მიჩნეულ იქნას სახელმწიფო აქტივების წინააღმდეგ აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტზე უარის თქმის ერთ-ერთ ფორმად, რომელიც გამოხატულია ქმედებით და არა განცხადებით.³⁹

მსგავს ნორმას არ შეიცავს არც აშშ-ს კანონი და არც გაერთიანებული სამეფოს კანონი და ევროპული კონვენცია. თუმცა, აშშ-ს კანონის 1610 (ა) (1) ქვეპუნქტის თანახმად კონკრეტულ ქონებაზე აღსრულებისგან იმუნიტეტზე ნაგულისხმევი უარის თქმა შესაძლებელია მიჩნეულ იქნას ქონების გამოყოფად, იმ პირობით, რომ აღნიშნული ქონება გამოიყენება კომერციული საქმიანობისთვის.⁴⁰ გაერთიანებული სამეფოს კანონის შემთხვევაში საინტერესოა საქმეზე *AALcom*⁴¹ ლორდთა პალატის მსჯელობა, რომლის თანახმადაც, კომერციული გარიგებიდან გამომდინარე ვალდებულებათა დაკმაყოფილების მიზნით აქტივების გამოყოფა შეიძლება მიუთითებდეს, რომ ქონება „გამოიყენება ან განკუთვნილია კომერციული

³² The Foreign Sovereign Immunities Act of the United States of 1976 (28 USC), 15 ILM 1388 (1976).

³³ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Arts. 18 (a), 19 (a); SIA, 17 ILM 1123 (1978), Sec. 13 (3); European Convention, ETS 74, 11 ILM 470 (1972), Art. 23.

³⁴ იქვე.

³⁵ 28 USC, 15 ILM 1388 (1976), §1610 (d) (1).

³⁶ იქვე, §1610 (a)(1).

³⁷ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Art. 19 (b).

³⁸ *Gerlich O.*, State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achille's Heel of the Investor-State Arbitration System?, *The American Review of International Arbitration*, Vol. 26, №1, 2015, 70.

³⁹ *Fox H. QC.*, *Webb Ph.*, *The Law of State Immunity*, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 631.

⁴⁰ *Gerlich O.*, State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achille's Heel of the Investor-State Arbitration System?, *The American Review of International Arbitration*, Vol. 26, №1, 2015, 70.

⁴¹ *Alcom Limited v Colombia*, [1984] 74 ILR 170, 185 (HL).

მიზნებისთვის გამოსაყენებლად“ გაერთიანებული სამეფოს კანონის 13(4) პუნქტით გათვალისწინებული კომერციული გამონაკლისის თანახმად.⁴²

კომერციულ აქტივებსა და გამოყოფილ ქონებასთან დაკავშირებულ გამონაკლისებთან მიმართებით მსგავსი მიდგომა ბუნდოვანს ხდის ამ ორ გამონაკლისს შორის განსხვავებას და მათი დამოუკიდებლად არსებობის მიზანშეწონილობის საკითხს აყენებს.⁴³

2.3. კომერციული გამონაკლისი და ტერიტორიული კავშირი

გაეროს კონვენცია ახდენს რა შეზღუდული სახელმწიფო იმუნიტეტის კოდიფიცირებას, ადგენს სახელმწიფო იმუნიტეტისგან კომერციულ გამონაკლისს სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ გამოყენებად იძულებით ღონისძიებებთან დაკავშირებით. კერძოდ, გაეროს კონვენციის მე-19 მუხლის „გ“ პუნქტის თანახმად, სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის შემდგომი არცერთი იძულებითი ღონისძიება ისეთი, როგორცაა: ყადაღის დადება, დაკავება/დაპატიმრება და გადაწყვეტილების აღსრულება, არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას სახელმწიფოს ქონების მიმართ სხვა სახელმწიფოს სასამართლოს საქმისწარმოებასთან დაკავშირებით, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ქონება უშუალოდ გამოიყენება, ან განკუთვნილია გამოსაყენებლად სახელმწიფოს მიერ სახელისუფლებო არაკომერციული მიზნებისგან განსხვავებული მიზნებისთვის და ქონება იმყოფება ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანის შემდგომი იძულებითი ღონისძიებები შეიძლება გატარდეს მხოლოდ იმ ქონებასთან მიმართებით, რომელსაც კავშირი აქვს იმ ერთეულთან, რომლის წინააღმდეგაც მიმდინარეობდა საქმისწარმოება.⁴⁴

აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტთან მიმართებით კომერციული გამონაკლისი ადგენს მიზანზე ორიენტირებულ ტესტს, რადგან მისთვის მნიშვნელოვანია ქონება, რომელიც „უშუალოდ გამოიყენება, ან განკუთვნილია გამოსაყენებლად სახელმწიფოს მიერ სახელმწიფოებრივი არაკომერციული მიზნებისგან განსხვავებული მიზნებისთვის.“⁴⁵ ამ კუთხით გაეროს კონვენცია არ განსხვავდება აშშ-ს კანონისგან და გაერთიანებული სამეფოს კანონისგან, რომლებიც აღსრულებისგან კომერციული გამონაკლისის შემთხვევაში ასევე უსვამენ ხაზს ქონების გამოყენების მიზანს და ადგენენ, რომ აღსრულება დასაშვებია იმ ქონების მიმართ, რომელიც ერთ შემთხვევაში – „გამოყენებულია კომერციული საქმიანობისთვის“,⁴⁶ ხოლო მეორე შემთხვევაში – „გამოიყენება ან განკუთვნილია გამოსაყენებლად კომერციული მიზნისთვის.“⁴⁷

გაეროს კონვენცია კომერციული გამონაკლისის შემთხვევაში ასევე ადგენს ქონების ადგილსამყოფელ სახელმწიფოსთან ტერიტორიული კავშირის მოთხოვნას.⁴⁸ აღსანიშნავია,

⁴² იქვე, იხ. ასევე, *Fox H. QC., Webb Ph., The Law of State Immunity, Revised and Updated 3rd ed.*, Oxford, 2015, 631-632.

⁴³ *Gerlich O., State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achilles' Heel of the Investor-State Arbitration System?*, *The American Review of International Arbitration*, Vol. 26, №1, 2015, 70.

⁴⁴ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Art. 19 (c).

⁴⁵ იქვე.

⁴⁶ 28 USC §1610 (a), §1610 (a) (2), 15 ILM 1391 (1976).

⁴⁷ SIA, Sec 13(4), 17 ILM 1126 (1978).

⁴⁸ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Art. 19 (c).

რომ გაეროს კონვენციით ტერიტორიული კავშირის მოთხოვნა არ ვრცელდება იმუნიტეტზე უარის თქმისა და სახელმწიფოს მიერ ქონების გამოყოფის გამონაკლისების შემთხვევაში და იძულებითი ღონისძიებების გატარება შესაძლებელია მიუხედავად იმისა, აღნიშნული სახელმწიფო ქონება მდებარეობს თუ არა ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე.⁴⁹ ქონების ადგილსამყოფელ სახელმწიფოსთან ტერიტორიული კავშირის მოთხოვნას არ ითვალისწინებს გაერთიანებული სამეფოს კანონის აღსრულებისგან იმუნიტეტის არცერთი გამონაკლისი,⁵⁰ განსხვავებით აშშ-ს კანონისგან, რომლის პირდაპირი მოთხოვნაა, რომ კომერციული მიზნით გამოყენებული ქონება აშშ-ს ტერიტორიაზე მდებარეობდეს აღსრულებისგან იმუნიტეტის ყველა გამონაკლისის შემთხვევაში.⁵¹

2.4. სახელმწიფო იმუნიტეტით დაცული სახელმწიფო ქონება

კომერციული თუ საჯარო ხასიათის მიუხედავად, გარკვეული კატეგორიის ქონება ყოველთვის მიიჩნევა სუვერენული მიზნებისთვის განკუთვნილ ქონებად და, შესაბამისად, მათზე ყოველთვის გავრცელდება სახელმწიფო იმუნიტეტი.⁵² გაეროს კონვენციის 21-ე მუხლი ადგენს იმ სახელმწიფო ქონების არაამომწურავ ჩამონათვალს, რომელიც „არ იქნება მიჩნეული ქონებად, რომელიც უშუალოდ გამოიყენება ან განკუთვნილია გამოსაყენებლად სახელმწიფოს მიერ სახელისუფლებო არაკომერციული მიზნებისგან განსხვავებული მიზნებისთვის“ გაეროს კონვენციის მე-19 მუხლის „გ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული კომერციული გამონაკლისის თანახმად. ამ ჩამონათვალში მოცემულია შემდეგი კატეგორიის ქონება:

ა) ქონება, მათ შორის, ნებისმიერი საბანკო ანგარიში, რომელიც გამოიყენება ან განკუთვნილია გამოსაყენებლად სახელმწიფოს დიპლომატიური წარმომადგენლობის ან მისი საკონსულო დაწესებულებების, სპეციალური მისიების, საერთაშორისო ორგანიზაციების მისიების, ან საერთაშორისო ორგანიზაციების, ან საერთაშორისო კონფერენციების ორგანოების დელეგაციების ფუნქციების შესასრულებლად;

ბ) სამხედრო ხასიათის ქონება, ან ქონება რომელიც გამოიყენება ან განკუთვნილია სამხედრო ფუნქციების შესასრულებლად;

გ) ცენტრალური ბანკის, ან სახელმწიფოს სხვა ფულად-საკრედიტო რეგულირების ორგანოს ქონება;

დ) ქონება, რომელიც შეადგენს სახელმწიფოს კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილს, ან მისი არქივის ნაწილს და, რომელიც არ არის გასაყიდად განთავსებული, ან არ არის ასეთად განკუთვნილი;

ე) ქონება, რომელიც შეადგენს იმ ობიექტების ექსპოზიციის ნაწილს, რომელთაც გააჩნიათ სამეცნიერო, კულტურული ან ისტორიული ინტერესი და, რომელიც არ არის გასაყიდად განთავსებული, ან არ არის ასეთად განკუთვნილი.⁵³

⁴⁹ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Art. 19; ILC Commentary (1991), 57.

⁵⁰ SIA, Sec 13(3), Sec 13(4), 17 ILM 1126 (1978).

⁵¹ 28 USC §1610 (a), §1610 (b), 15 ILM 1391 (1976).

⁵² Gerlich O., State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achille's Heel of the Investor-State Arbitration System?, The American Review of International Arbitration, Vol. 26, №1, 2015, 73.

⁵³ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Art. 21.

ნიშანდობლივია, რომ ზემოხსენებულ ქონებაზე სახელმწიფო იმუნიტეტი ვრცელდება მხოლოდ გაეროს კონვენციის მე-19 მუხლის „გ“ პუნქტით გათვალისწინებული კომერციული გამონაკლისის შემთხვევაში, რაც იმას ნიშნავს, რომ ნებისმიერი ზემოხსენებული კატეგორიის ქონება, ან მათი ნაწილი შეიძლება დაექვემდებაროს როგორც სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე, ისე გადაწყვეტილების გამოტანის შემდგომ გათვალისწინებულ იძულებით ღონისძიებას სახელმწიფოს მიერ აღნიშნულზე თანხმობის გაცხადების ან სახელმწიფო ქონების გამოყოფის საფუძველზე გაეროს კონვენციის მე-18 მუხლისა და მე-19 მუხლების „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტების შესაბამისად.⁵⁴

აღსანიშნავია, რომ გარდა დიპლომატიური წარმომადგენლობებისა და სამხედრო ქონებისა, რაც სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ ადრეული ადგილობრივი კანონმდებლობით ისედაც იყო დაცული,⁵⁵ გაეროს კონვენციამ აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტით დაცვის ქვეშ ისეთი კატეგორიის ქონებაც შემოიტანა, როგორცაა, ქონება, რომელიც შეადგენს სახელმწიფოს კულტურული მემკვიდრეობის და არქივის ნაწილს და არ არის განკუთვნილი გასაყიდად, რაც სიახლეს წარმოადგენს.⁵⁶ აღსანიშნავია ასევე, რომ ბოლო დროს სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს იმ სახელმწიფო ქონების იმუნიტეტით დაცვა, რომელიც შეადგენს კულტურული, მეცნიერული ან ისტორიული ინტერესის მქონე სახელმწიფოს ექსპოზიციის ნაწილს.⁵⁷ ასეთი კატეგორიის ქონების დაცვით გაეროს კონვენცია ეხმარება ეროვნული სასამართლოების ბოლო დროინდელ პრაქტიკას, რომელიც სახელმწიფო ქონების სახელმწიფო იმუნიტეტით დაცვის საკითხის დასაბუთებისას სულ უფრო მეტად უსვამს ხაზს იმ საჯარო გამოყენებასა და მიზანს, რომელსაც სახელმწიფო საკუთრება ემსახურება, ვიდრე ამ ქონებაზე სახელმწიფოს საკუთრების ფაქტს.⁵⁸ ამ მხრივ, საინტერესოა შვეიცარიის მაგალითი ნოვას გახმაურებულ საქმეზე.⁵⁹ 2005 წელს შვეიცარიულმა კომპანია ნოვამ რუსეთის წინააღმდეგ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების მიზნით, მოითხოვა შვეიცარიაში გამოსაფენად გაგზავნილი მოსკოვის პუშკინის სახელობის მუზეუმის 54 ფერწერის ნიმუშის დაყადაღება, რაც შვეიცარიის საოლქო სასამართლომ დააკმაყოფილა. თუმცა, აღნიშნული გადაწყვეტილება არ გაითვალისწინა შვეიცარიის ფედერალურმა საბჭომ, რომლის განკარგულებითაც ფერწერის ნიმუშებზე ყადაღა მოიხსნა და ნიმუშები დაბრუნდა რუსეთში.⁶⁰ შვეიცარიის ფედერალური საბჭო თავისი გადაწყვეტილების დასაბუთებისას დაეყრდნო საერთაშორისო სამართლის ნორმებს, რომელთა თანახმადაც ეროვნული კულტურული საგანძური საჯარო საკუთრებაა და არ ექვემდებარება კონფისკაციას.⁶¹

აღსანიშნავია, რომ სწორედ ნოვას საქმის შემდეგ და იმ სირთულეების ფონზე, რომელიც ბრიტანულ მუზეუმებს შეექმნათ შესაბამისი კანონმდებლობის არქონის გამო, რომელიც დიდ ბრიტანეთში დაიცავდა საგამოფენოდ გაგზავნილ უცხო ქვეყნის კულტურის ობიექტებს, 2007 წელს გაერთიანებულმა სამეფომ სააღსრულებო კანონმდებლობაში შეიტანა ყადაღისგან იმუნიტეტით დაცვის მუხლი უცხო ქვეყნის იმ კულტურის ობიექტებისთვის,

⁵⁴ იქვე, Art. 21 (2).

⁵⁵ Fox H. QC., *Webb Ph.*, The Law of State Immunity, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 519.

⁵⁶ იქვე, 532-533.

⁵⁷ იქვე, 533-534.

⁵⁸ იქვე, 519.

⁵⁹ იქვე, 519, იხ. ასევე *Woudenberg N.*, State Immunity and Cultural Objects on Loan, Leiden – Boston, 2012, 310-314.

⁶⁰ იხ. *Woudenberg N.*, State Immunity and Cultural Objects on Loan, Leiden – Boston, 2012, 310-314.

⁶¹ იქვე, 314.

რომლებიც გაერთიანებულ სამეფოს ნებისმიერ მუზეუმსა თუ გალერეაში დროებით საჯარო საგამოფენო მიზნით იქნებოდა გაგზავნილი.⁶² აშკარაა, რომ აღნიშნული საკითხი სულ უფრო აქტუალური ხდება და შესაბამისს სამართლებრივ რეგულირებასაც მოითხოვს. გაეროს კონვენციით აღნიშნული კატეგორიის ქონების იმუნიტეტით დაცვა საერთაშორისო სამართლის სწორედ იმ აღიარებული პრინციპის დადასტურებაა, რომ უცხო ქვეყნის კულტურის ობიექტები საჯარო დანიშნულებისაა და არ ექვემდებარება დაყადაღებას.⁶³ მიუხედავად იმისა, რომ გაეროს კონვენცია არ არის ჯერ ძალაში შესული, მისი გავლენით რამდენიმე სახელმწიფომ მაინც მიიღო შესაბამისი კანონმდებლობა საგამოფენოდ გაგზავნილი უცხო ქვეყნის კულტურის ობიექტების ყადაღისგან იმუნიტეტით დაცვის შესახებ.⁶⁴

2.4.1. დიპლომატიური წარმომადგენლობების ქონება

კრედიტორებისათვის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების პროცესში პოპულარული სამიზნეა დიპლომატიური წარმომადგენლობებისა და ცენტრალური ბანკების ქონება.⁶⁵

დიპლომატიური წარმომადგენლობების შენობების და სხვა ქონების იმუნიტეტით დაცვა, სახელმწიფო იმუნიტეტის ეს ზოგადი პრინციპი, ფართოდ არის აღიარებული და დაცული საკანონმდებლო და სასამართლო დონეზე სახელმწიფოების მიერ.⁶⁶ გაეროს კონვენცია ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ დიპლომატიური ქონება უნდა ემსახუროდეს სახელმწიფოს დიპლომატიური უფლებამოსილების განხორციელებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი იმუნიტეტით დაცვას არ ექვემდებარება.⁶⁷

პრაქტიკაში სირთულე იქმნება ე.წ. „შერეულ ანგარიშებთან“ მიმართებით, როდესაც დიპლომატიური წარმომადგენლობის საერთო ანგარიშიდან ხდება როგორც საჯარო, ისე კომერციული მიზნის მქონე ხარჯების დაფინანსება.⁶⁸ ბოლო პერიოდის სასამართლო პრაქტიკა მხარს უჭერს პრეზუმფციას, რომლის თანახმადაც, სახელმწიფო ქონება გამოიყენება სახელისუფლებო მიზნების შესასრულებლად მანამ, სანამ საწინააღმდეგო არ დამტკიცდება.⁶⁹ შედეგად, საელჩოების საბანკო ანგარიშები განიხილება, როგორც ერთიანი განუყოფელი სუვერენული აქტივი, რომელზეც ვრცელდება აღსრულებისგან იმუნიტეტი.⁷⁰ ფილიპინ ემბასი საქმეზე, გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ სასარჩელო მოთხოვნის საფუძველზე უცხო სახელმწიფოს საელჩოს საერთო ანგარიში, „რომელიც ადგილსამყოფელ სახელმწიფოშია გახსნილი და რომლის მიზანია სა-

⁶² Fox H. QC., *Webb Ph.*, The Law of State Immunity, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 534-535.

⁶³ *Woudenberg N.*, State Immunity and Cultural Objects on Loan, Leiden – Boston, 2012, 314.

⁶⁴ საფრანგეთმა (1994), გერმანიამ (1999), ავსტრიამ (2003), ბელგიამ (2004), შვეიცარიამ (2005), აშშ-ს გარკვეულ შტატებში (ნიუ იორკი, ტექსასი). იხ., Fox H. QC., *Webb Ph.*, The Law of State Immunity, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 535. იხ. ასევე, ⁶⁴ *Woudenberg N.*, State Immunity and Cultural Objects on Loan, Leiden – Boston, 2012.

⁶⁵ *Liber E Timber Corp v. Liberia*, (1987), 659 F Supp 606; *Sedlmayer v. Russian Federation*, VII ZB 9/05, (2005), NJW-RR 2006, 198.

⁶⁶ ვენის კონვენცია სახელმწიფოებო სამართლის შესახებ, 23/05/1969, 22-ე მუხლის მე-3 ნაწილი; SIA, Sec 16(1), 17 ILM 1126 (1978).

⁶⁷ ILC Commentary (1991), 59.

⁶⁸ Fox H. QC., *Webb Ph.*, The Law of State Immunity, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 524.

⁶⁹ იქვე, 526.

⁷⁰ *Yang X.*, State Immunity in International Law, Cambridge, 2012, 84.

ელჩოს ხარჯების დაფარვა, არ ექვემდებარება ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მიერ იძულებით აღსრულებას.⁷¹ გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს აღნიშნული გადაწყვეტილება პრეცედენტული გახდა სხვა ქვეყნების სასამართლოებისთვისაც ე.წ. „შერეულ ანგარიშებთან“ დაკავშირებულ საქმეებზე.⁷² თუმცა, ამ მხრივ გამონაკლისია აშშ, სადაც 1980 წლის გადაწყვეტილებაში საოლქო სასამართლომ დაადგინა, რომ შესაძლებელი იყო იმ მიზნების განცალკევება, რომელთა განსახორციელებლადაც დიპლომატიური წარმომადგენლობის სახელით იხსნებოდა საბანკო ანგარიში.⁷³ წინააღმდეგ შემთხვევაში, სასამართლოს აზრით, ნებისმიერი ქონება იქნებოდა დაცული იმუნიტეტით ამა თუ იმ პერიოდით მცირე საჯარო მიზნით მისი გამოყენების საფუძველზე.⁷⁴ შესაბამისად, თუ საელჩოს სურდა, რომ მისი საერთო საბანკო ანგარიში დაცული ყოფილიყო აღსრულებისგან იმუნიტეტით, საელჩოს უნდა უზრუნველყო საჯარო მიზნით გასანევი თანხების კომერციული მიზნის მქონე თანხებისგან განცალკევება.⁷⁵ თუმცა, მოგვიანებით აშშ-ს საოლქო სასამართლომ უარი თქვა უცხო სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების მიზნით დიპლომატიური წარმომადგენლობის საბანკო ანგარიშის დაყადაღებაზე, იმ მოტივით, რომ ყადაღის დადება ეწინააღმდეგებოდა აშშ-ს მიერ ვენის კონვენციის 25-ე მუხლით ნაკისრ ვალდებულებას, რომლის თანახმადაც, ადგილსამყოფელმა სახელმწიფომ ყოველგვარი პირობა უნდა შეუქმნას დიპლომატიურ წარმომადგენლობებს თავიანთი ფუნქციების შესასრულებლად, მიუხედავად იმისა, რომ ვენის კონვენციის არცერთი დებულება არ ადგენს დიპლომატიური წარმომადგენლობის მიერ გამოყენებული ან გამოსაყენებლად განკუთვნილი ოფიციალური საბანკო ანგარიშების ყადაღისგან დიპლომატიური იმუნიტეტით სარგებლობის უფლებას.⁷⁶ მსგავსი გადაწყვეტილება მიიღო გერმანიულმა სასამართლომ გახმაურებულ *სედელმაიერის* საქმეზეც,⁷⁷ როდესაც ფრანც სედელმაიერმა მოითხოვა გერმანიაში რუსეთის საელჩოსთვის დამატებული ღირებულების გადასახადის ასანაზღაურებელ თანხაზე აღსრულება რუსეთის ფედერაციის წინააღმდეგ სტოკჰოლმის სავაჭრო პალატის საარბიტრაჟო ინსტიტუტის მიერ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების პროცესში.⁷⁸ როგორც მოსალოდნელი იყო, სასამართლომ აღნიშნული აქტივები იმუნიტეტით დაცულად სცნო.⁷⁹

⁷¹ *The Philippine Embassy case*, (1997) UN Legal Materials, 297.

⁷² აღნიშნულ საქმეზე დაყრდნობით, ავსტრიის უზენაესმა სასამართლომ შეცვალა თავისი პრაქტიკა, რომლის თანახმადაც, იგი განაცალკევებდა საელჩოს საბანკო ანგარიშის კომერციული და დიპლომატიური მიზნით გამოყენებას, და საელჩოს საერთო ანგარიში ხელშეუხებელი გამოაცხადა აღსრულებისგან. იხ. *Republic of 'A' Embassy Account case*, (1986), 77 ILR 489; *Leasing West Gulf V People's Democratic Republic of Algeria*, (1986), 116, ILR 527; გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსაზრება გაიზიარა გაერთიანებული სამეფოს სასამართლომაც საქმეზე *Alcom v Republic of Colombia*, [1984] AC 580, 74 ILR 170; ნიდერლანდებმა, საფრანგეთმა და ბელგიამაც იგივე მოსაზრებას დაუჭირეს მხარი. იხ. *Netherlands v Azeta BV*, (1998), 128 ILR 688; *Dumez v Iraq*, (1999), 27 ILR 144.

⁷³ *Birch Shipping Corp v. Embassy of the United Arab Republic of Tanzania*, (1980), 63 ILR 527.

⁷⁴ იქვე.

⁷⁵ იქვე.

⁷⁶ *Liber E Timber Corp v. Liberia*, (1987), 89 ILR 360; *Foxworth v. Permanent Mission of the Republic of Uganda to the UN*, (1992), 99 ILR 139.

⁷⁷ *Sedelmayer v. Russian Federation*, VII ZB 9/05, (2005), NJW-RR 2006, 198; იხ. *Blane A.*, Sovereign Immunity as a Bar to the Execution of International Arbitral Awards, *International Law and Politics*, Vol. 41, 2009, 469

⁷⁸ Kammergericht Berlin, (2003) SchiedsVZ, 2004 99; იხ. ასევე, *Franz Sedelmayer v Russian Federation*, Award, SCC, (1998) <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0757.pdf>> [04.05.2022].

⁷⁹ იქვე.

თუმცა, ნიშანდობლივია, რომ *სედელმაიერის* საქმეზე საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების მრავალწლიანი წარუმატებელი პროცესების მიუხედავად, 2011 წელს შვედეთის უზენაესმა სასამართლომ ძალაში დატოვა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება რუსეთის ფედერაციის კუთვნილი ქონებისა და მისი იჯარით გაცემისგან მიღებული შემოსავლის დაყადაღების თაობაზე, იმ მოტივით, რომ სასამართლომ არ მიიჩნია დამაჯერებლად რუსეთის მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები აღნიშნული ქონების „საჯარო მიზნებისთვის“ გამოყენებასთან დაკავშირებით.⁸⁰ აღსანიშნავია, რომ სადავო ქონება 1976 წლამდე რუსეთის ფედერაციის სავაჭრო დელეგაციის საკუთრებაში იყო, ხოლო შემდეგ, როგორც სასამართლომ დაადგინა, კერძო კომერციული მიზნით გაიცემოდა იჯარით და იგი არ გამოიყენებოდა რუსი დიპლომატების ან მაღალჩინოსნების მიერ სუვერენული ფუნქციების განსახორციელებლად, როგორც ამას რუსული მხარე ამტკიცებდა.⁸¹

შვედეთის უზენაესი სასამართლოს ზემოხსენებული გადაწყვეტილება რამდენიმე კუთხით არის მნიშვნელოვანი ვაეროს კონვენციასთან მიმართებით. კერძოდ, *სედელმაიერის* გადაწყვეტილება იყო პირველი გადაწყვეტილება, რომელზეც აღიარებულ იქნა შეზღუდული სახელმწიფო იმუნიტეტი უზენაესი სასამართლოს მიერ სააღსრულებო სასამართლო საქმისწარმოებაში შვედეთში⁸² და ამ გადაწყვეტილების მიღებისას უზენაესი სასამართლო დაეყრდნო სწორედ ვაეროს კონვენციას, მიუხედავად იმისა, რომ ვაეროს კონვენცია არ არის ძალაში შესული. სახელდობრ, შვედეთის უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა კომერციული გამონაკლისი ვაეროს კონვენციის შესაბამისი დებულების საფუძველზე,⁸³ რა დროსაც გამოჰყო ორი მნიშვნელოვანი საკითხი: 1) სადავო ქონება არ იყო „გამოყენებული ან გამოსაყენებლად განკუთვნილი სახელმწიფოს მიერ არაკომერციული მიზნებისთვის“ და 2) ქონება კომერციული მიზნით გამოიყენებოდა სწორედ სარჩელის განხილვის პერიოდში.⁸⁴ სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ სადავო ქონება რუსეთის ფედერაციის მიერ დიპლომატიური მისიის თუ სხვა სახელმწიფოებრივი მიზნებისთვის არ გამოიყენებოდა და, ასევე, გააკეთა რა აქცენტი ქონების გამოყენების პერიოდულობაზე, არც ის მოსაზრება გაიზიარა, რომ შენობებში მომავალში განთავსდებოდნენ დიპლომატიური იმუნიტეტის მქონე პირები, რადგან ვაეროს კონვენციისთვის მნიშვნელოვანია, ქონება სარჩელის განხილვის პერიოდში გამოიყენებოდეს არაკომერციული მიზნებისთვის.⁸⁵

⁸⁰ Sedelmayer v Russian Federation, SSC, (2011), <https://jusmundi.com/en/document/decision/en-mr-franz-sedelmayer-v-the-russian-federation-decision-of-the-swedish-supreme-court-friday-1st-july-2011#decision_1343> [21.07.2022].

⁸¹ იქვე.

⁸² თუმცა, ეს არ იყო პირველი სასამართლო გადაწყვეტილება, შეზღუდულ სახელმწიფო იმუნიტეტზე. 1999 წელს საქმეზე *Vasteras Municipality v Iceland* სასამართლომ იმსჯელა სახელმწიფო იმუნიტეტზე იურისდიქციისგან და *სედელმაიერის* საქმეზე გამოიყენა კიდევ აღნიშნული მსჯელობა; *Belohlavek A. J., Rozehnalova N., (eds), Czech and Central European Yearbook of Arbitration – 2012: Party Autonomy versus Autonomy of Arbitrators, Vol. II, 2012, 69-70, 61-81, იხ. ციტირება: Ergnstrom ., Marian., Restrictive Absolutes: Using Party Autonomy to Reconcile Absolute Immunity with the Liberal Standard for Restrictive Immunity Adopted by the Swedish Supreme Court in the Sedelmayer Decision.*

⁸³ იქვე, 69-73, 61-81.

⁸⁴ იქვე, 69, 61-81.

⁸⁵ იქვე, 72-73, 61-81.

2.4.2. ცენტრალური ბანკის ქონება

ნიშანდობლივია, რომ გაეროს კონვენცია ცენტრალური ბანკის ქონებას ანიჭებს სახელმწიფო იმუნიტეტით აღსრულებისგან მეტ დაცვას, ვიდრე სხვა დანესებულებებს, ინსტიტუციებსა თუ დამოუკიდებელ ერთეულებს.⁸⁶ კერძოდ, გაეროს კონვენციის 21-ე მუხლის პირველი პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტის ფორმულირება ცხადყოფს, რომ ცენტრალური ბანკის ქონება, მიუხედავად იმისა, გამოიყენება იგი კომერციული თუ არაკომერციული მიზნებისთვის, მიიჩნევა სახელმწიფოს მიერ მხოლოდ სახელისუფლებო არაკომერციული მიზნებისთვის გამოყენებულ თუ გამოსაყენებლად განკუთვნილ ქონებად.⁸⁷ ცენტრალური ბანკის ქონების მიმართ იმუნიტეტის უდავო პრეზუმფციის გამოყენება, რომელსაც იზიარებს გაერთიანებული სამეფოსა და აშშ-ს კანონებიც, მომდინარეობს 1970 წლიდან, როდესაც აშშ-მა და გაერთიანებულმა სამეფომ, როგორც უცხო სახელმწიფოთა რეზერვების საინვესტიციო ცენტრებმა, აღიარეს ცენტრალური ბანკის ქონების მიმართ იმუნიტეტის საჭიროების აუცილებლობა.⁸⁸ ეს აღიარებული აუცილებლობა აისახა შესაბამის კანონმდებლობაში ცენტრალური ბანკის ქონებაზე იმუნიტეტის შესახებ სპეციალური დებულებების სახით, რომელიც ასევე გაზიარებულ იქნა გაეროს კონვენციის მიერ.⁸⁹

ცენტრალური ბანკის ქონების იმუნიტეტით დაცვის კუთხით განსხვავებულ სამართლებრივ რეჟიმში მოქცევა ძირითადად უფრო მიიჩნევა პოლიტიკურ გადაწყვეტილებად, ვიდრე საერთაშორისო სამართლით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებად, რაც მოიაზრება და უცხო სახელმწიფოების ნახალისებას, რათა თავიანთი უცხოური რეზერვები უცხო ქვეყნებში განეთავსებინათ.⁹⁰ აღნიშნულთან დაკავშირებით საინტერესოა, ცენტრალურ ბანკში არსებული სახელმწიფო რეზერვების გაზრდის მიზნით მათი საინვესტიციო თუ სხვა კომერციული საშუალებების გზით გამოყენებაზე რამდენად უნდა გავრცელდეს აღსრულებისგან იმუნიტეტი. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი თანხები არ „გამოიყენება“ სუვერენული მიზნებისთვის, ინგლისურმა სასამართლომ ყაზახეთის სანინალმდეგოდ გამოტანილი ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების საქმის განხილვისას⁹¹ მაინც დაადგინა, რომ ცენტრალური ბანკის აქტივების ასეთი სახით გამოყენება საბოლოო ჯამში ემსახურება მომავალი თაობებისათვის სუვერენული მიზნების განხორციელებას, შესაბამისად, ასეთი ტიპის ოპერაციები ექვემდებარება აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტით დაცვას.⁹²

თუმცა, არსებობს სახელმწიფოთა განსხვავებული მიდგომა, რომელიც არ აღიარებს ცენტრალური ბანკის ქონების იმუნიტეტის პრეზუმფციას.⁹³ მაგალითად, საფრანგეთის სასამართლოები ცენტრალურ ბანკებზე ავრცელებენ ისეთივე სამართლებრივ რეჟიმს, როგორც

⁸⁶ *Fox H. QC., Webb Ph.*, *The Law of State Immunity*, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 528.

⁸⁷ იქვე.

⁸⁸ იქვე, 529.

⁸⁹ იქვე.

⁹⁰ *Blair W.*, *The Legal Status of Central Bank Investments under English Law*, *Cambridge Law Journal*, Vol. 57, Issue 2, 1998, 378.

⁹¹ *AIG Capital Partners Inc and Anr v. Republic of Kazakhstan*, [2005] EWHC 2239 (Comm), [2006] 1 WLR 1420, 129 ILR 589, § 92.

⁹² იქვე.

⁹³ *Gerlich O.*, *State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achilles' Heel of the Investor-State Arbitration System?*, *The American Review of International Arbitration*, Vol. 26, №1, 2015, 73.

სხვა სახელმწიფო ერთეულებზე.⁹⁴ შესაბამისად, თუ ცენტრალური ბანკი სამართლებრივად დამოუკიდებელია სახელმწიფოსგან, მაშინ მისი აქტივები დაექვემდებარება აღსრულებას, მხოლოდ იმ პირობით, რომ მათზე წვდომა ექნებათ მხოლოდ საკუთრივ ბანკის კრედიტორებს, და არა სახელმწიფოს კრედიტორებს.⁹⁵ იმუნიტეტის პრეზუმფციის საკითხი ასევე არ წამოიჭრება შვეიცარიაში, სადაც ერთ-ერთ საქმეზე შვეიცარიის უზენაესმა სასამართლომ უარყო პრეზუმფცია, რომ ლიბიის ცენტრალური ბანკის ყველა ფულადი სახსრები განკუთვნილი იყო სუვერენული მიზნებისთვის.⁹⁶ უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ იმუნიტეტით შეიძლება სარგებლობდეს მხოლოდ ის სადავო აქტივები, რომლებიც განსაზღვრულია მხოლოდ სუვერენული ფუნქციების შესასრულებლად, და სადავო აქტივებზე აღსრულების გადაწყვეტილება გამოიტანა.⁹⁷

3. დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ გაეროს კონვენცია იძლევა გარკვეული სახის ერთიანი საკანონმდებლო სივრცის შექმნის შესაძლებლობას, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის ჰარმონიზაციას.

გაეროს კონვენცია მოიცავს სახელმწიფო იმუნიტეტის თაობაზე დღესდღეობით აღიარებულ ყველა ძირითად პრინციპს, რომლებიც შესაბამისობაშია სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ მოქმედ კანონმდებლობასთან.⁹⁸ კერძოდ, ეს პრინციპებია შემდეგი:

ა) სახელმწიფო დაცულია სახელმწიფო იმუნიტეტით საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის პრინციპის თანახმად;⁹⁹

ბ) ზოგადი წესის თანახმად, სახელმწიფოები სხვა სახელმწიფოთა სასამართლოს მართლმსაჯულებისგან, ხოლო მათი აქტივები სააღსრულებო წარმოებისგან დაცული არიან იმუნიტეტით,¹⁰⁰ გარდა გაეროს კონვენციით განსაზღვრული გამონაკლისი შემთხვევებისა;¹⁰¹

გ) გაეროს კონვენცია განასხვავებს იურისდიქციისგან და აღსრულებისგან იმუნიტეტს და ადგენს, რომ სახელმწიფოს მიერ იურისდიქციისგან იმუნიტეტით დაცვაზე უარის თქმა არ გულისხმობს აღსრულებისგან იმუნიტეტზე უარის თქმას და ამ უკანასკნელთან მიმართებით საჭიროა ცალკე თანხმობის გაცხადება.¹⁰² შესაბამისად, გაეროს კონვენციით აღსრულების საკითხი მართლმსაჯულების განხორციელების საკითხისგან დამოუკიდებლად რეგულირდება.¹⁰³

⁹⁴ Foster G. K., Collecting from Sovereigns: The Current Legal Framework for Enforcing Arbitral Awards and Court Judgements against States and their Instrumentalities, and Some Proposals for its Reform, Arizona Journal of International and Comparative Law, Vol. 25, Issue 3, 2008, 686.

⁹⁵ Gerlich O., State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achille's Heel of the Investor-State Arbitration System?, The American Review of International Arbitration, Vol. 26, №1, 2015, 74.

⁹⁶ *Libyan Arab Socialist People's Jamahiriya v. Actimon SA*, (1985), 82 ILR 30, 31.

⁹⁷ იქვე.

⁹⁸ Yang X., State Immunity in Internatuional Law, Cambridge, 2012, 455.

⁹⁹ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Preamble, §1.

¹⁰⁰ იქვე, Art. 5.

¹⁰¹ იქვე, Arts. 7-21.

¹⁰² იქვე, Art. 20.

¹⁰³ Yang X., State Immunity in Internatuional Law, Cambridge, 2012, 455.

დ) გაეროს კონვენციის მე-19 მუხლი შეიცავს ტერიტორიული კავშირის მოთხოვნას, კერძოდ, აღსრულებისგან იმუნიტეტის კომერციული გამონაკლისის შემთხვევაში, აღსასრულებლად მისაქცევი ქონება უნდა იმყოფებოდეს „ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე.“¹⁰⁴

გაეროს კონვენციის მიზანი იყო სახელმწიფო იმუნიტეტთან დაკავშირებული სახელმწიფოთა სასამართლო პრაქტიკის არსებითი ჰარმონიზაცია.¹⁰⁵ იქიდან გამომდინარე, რომ გაეროს კონვენცია არ არის ჯერ ძალაში შესული, ხელმომწერი ქვეყნები არ არიან ვალდებული სრულად დაიცვან მისი მოთხოვნები, თუმცა ეკისრებათ ვალდებულება, არ ხელყონ კონვენციის საგანი და მიზანი მის ძალაში შესვლამდე.¹⁰⁶ კონვენციის პრეამბულაში გამოხატულია კონვენციის ავტორების რწმენა, რომ კონვენცია ხელს შეუწყობს საერთაშორისო სამართლის კოდიფიკაციასა და განვითარებას.¹⁰⁷ მიუხედავად იმისა, რომ გაეროს კონვენცია არ არის სრულყოფილი მექანიზმი სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების პროცესში სახელმწიფო იმუნიტეტის დაძლევის კუთხით, მისი ავტორიტეტულობის ყველაზე კარგი განმსაზღვრელი როგორც შიდა,¹⁰⁸ ისე საერთაშორისო სასამართლოების¹⁰⁹ მიერ მისი დებულებების გამოყენებაა.¹¹⁰

ბიბლიოგრაფია:

1. ვენის კონვენცია სახელშეკრულებო სამართლის შესახებ, 23/05/1969.
2. ბრაუნლი ი., საერთაშორისო საჯარო სამართლის პრინციპები, *კუკულავა გ., მეუნარგია ს., სირაძე ე., გლურჯიძე ე., (მთარგმნელები), ხიდაშელი თ., (რედ.),* მე-7 გამოც., თბ., 2010, 358.
3. Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Other States (ICSID Convention), 575 UNTS, 1965, 159.
4. European Convention on State Immunity of 1972 (European Convention), ETS 74, 11 ILM 470 (1972).
5. The Foreign Sovereign Immunities Act of the United States of 1976 (28 USC), 15 ILM 1388 (1976).
6. The United Kingdom State Immunity Act of 1978 (SIA), 17 ILM 1123 (1978).
7. United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property of 2004 (UN Convention), UN General Assembly, A/59/508, 02/12/2004, [https://treaties.un.org/doc/source/Recent Texts/English_3_13.pdf](https://treaties.un.org/doc/source/Recent%20Texts/English_3_13.pdf) [17.06.2022].
8. United Nations Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (The New York Convention), 330 UNTS, 1958, 38.
9. Draft Articles on Jurisdictional Immunities of States and their Property, with Commentaries by International Law Commission (ILC Commentary), Yearbook of the International Law Commission, Vol. 2, Part 2, 1991, 55.

¹⁰⁴ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Art. 19 (c).

¹⁰⁵ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Preamble; ღნიშნული მოსაზრების დადასტურებად შეიძლება მიჩნეულ იქნას 2005 წელს ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მიერ მიღებული კანონი, რომელიც ასევე ცენტრალური ბანკის ქონებას ანიჭებს აღსრულებისგან იმუნიტეტს და კრძალავს მის მიმართ როგორც სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე, ისე გამოტანის შემდეგ იძულებითი ღონისძიებების გამოყენებას. იხ. *Fox H. QC., Webb Ph., The Law of State Immunity, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 529-530.*

¹⁰⁶ ვენის კონვენცია სახელშეკრულებო სამართლის შესახებ, 23/05/1969.

¹⁰⁷ UN Convention, 575 UNTS, 1965, Preamble.

¹⁰⁸ *Gerlich O., State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achille's Heel of the Investor-State Arbitration System?, The American Review of International Arbitration, Vol. 26, №1, 2015, 64.*

¹⁰⁹ *იქვე, იხ. ასევე Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), [2012] ICJ, 99, 123, <<https://www.icj-cij.org/en/case/143>> [15.03.2022].*

¹¹⁰ იქვე.

10. *Belohlavek A. J., Rozehnalova N., (eds), Czech and Central European Yearbook of Arbitration – 2012: Party Autonomy versus Autonomy of Arbitrators, Vol. II, 2012, 69-73, 61-81.*
11. *Bishop D.R., Crawford J. R., Reisman W. M., et al, (eds), Foreign Investment Disputes: Cases, Materials and Commentary, 2nd ed., Kluwer Law International, 2014, 1177.*
12. *Blackaby N., Partasides C., Redfern A., Hunter M., Redfern and Hunter on International Arbitration, 6th ed., Oxford, 2015, 654.*
13. *Blair W., The Legal Status of Central Bank Investments under English Law, Cambridge Law Journal, Vol. 57, Issue 2, 1998, 378.*
14. *Blane A., Sovereign Immunity as a Bar to the Execution of International Arbitral Awards, International Law and Politics, Vol. 41, 2009, 469.*
15. *Foster G. K., Collecting from Sovereigns: The Current Legal Framework for Enforcing Arbitral Awards and Court Judgements against States and their Instrumentalities, and Some Proposals for its Reform, Arizona Journal of International and Comparative Law, Vol. 25, Issue 3, 2008, 686.*
16. *Fox H., International Law, Evans M. D., (ed), 2nd ed., Oxford, 2006, 368.*
17. *Fox H. QC., Webb Ph., The Law of State Immunity, Revised and Updated 3rd ed., Oxford, 2015, 287, 367-68, 519, 524, 528-35, 631-32.*
18. *Gerlich O., State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achille's Heel of the Investor-State Arbitration System?, The American Review of International Arbitration, Vol. 26, №1, 2015, 64-65, 70, 73-74.*
19. *Ostrander J., The Last Bastion of Sovereign Immunity: A Comparative Look at Immunity from Execution of Judgement, Berkley Journal of International Law, Vol. 22, 2004, 541-582.*
20. *Reinisch A., European Court Practice Concerning State Immunity from Enforcement Measures, European Journal of International Law, Vol. 17, 2006, 805.*
21. *Shaw M. N., International Law, 5th ed., Cambridge, 625, 630-63.*
22. *Woudenberg N., State Immunity and Cultural Objects on Loan, Leiden – Boston, 2012, 310-14.*
23. *Yang X., State Immunity in International Law, Cambridge, 2012, 84.*
24. *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), [2012] ICJ, 99, 123, <<https://www.icj-cij.org/en/case/143>> [15.03.2022].*
25. *Sedelmayer v Russian Federation, SSC, (2011), <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-mr-franz-sedelmayer-v-the-russian-federation-decision-of-the-swedish-supreme-court-friday-1st-july-2011#decision_1343> [21.07.2022].*
26. *AIG Capital Partners Inc and Anr v. Republic of Kazakhstan, [2005] EWHC 2239 (Comm), [2006] 1 WLR 1420, 129 ILR 589, § 92.*
27. *Sedelmayer v. Russian Federation, VII ZB 9/05, (2005), NJW-RR 2006, 198.*
28. *Kammergericht Berlin, (2003) SchiedsVZ, 2004, 99.*
29. *Netherlands v Azeta BV, (1998), 128 ILR 688; Dumez v Iraq, (1999), 27 ILR 144.*
30. *Sedelmayer v Russian Federation, Awards, SCC, (1998) <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0757.pdf>> [04.05.2022].*
31. *The Philippine Embassy case, (1997) UN Legal Materials, 297.*
32. *Foxworth v. Permanent Mission of the Republic of Uganda to the UN, (1992), 99 ILR 139.*
33. *Liber E Timber Corp v. Liberia, (1987), 659 F Supp 606;*
34. *Republic of 'A' Embassy Account case, (1986), 77 ILR 489;*
35. *Leasing West Gulf V People's Demomcratic Republic of Algeria, (1986), 116, ILR 527;*
36. *Libyan Arab Socialist People's Jamahiriya v. Actimon SA, (1985), 82 ILR 30, 31.*
37. *Alcom v Republic of Colombia, [1984] 74 ILR 170, 185 (HL).*
38. *Birch Shipping Corpn v. Embassy of the United Arab Republic of Tanzania, (1980), 63 ILR 527.*